

**Maatschappij & Gezondheid**

# De 7 pijlers in de Publieke Gezondheid

*Versie 1 • juni 2023*

## Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
2	Introductie pijlers van verpleegkundigen werkzaam in de Publieke Gezondheid: Jeugdverpleegkundigen, Infectieziekte Bestrijding, Tuberculose en Seksuele Gezondheid.....	5
3	Pijler 1 - Maatschappelijke opdrachten.....	5
4	Pijler 2 - Zelfredzaamheid en zelfregie versterken.....	6
5	Pijler 3 - Collectief aanbod op maat van alle verschillende individuen.....	6
6	Pijler 4 - Van individuele problemen naar collectieve oplossingen.....	7
7	Pijler 5 - Politieke invalshoek.....	8
8	Pijler 6 - Normen en waarden van de leefwereld van onze cliënten.....	8
9	Pijler 7 - Zelfstandig werken en samenwerken in het sociaal domein.....	9
	Bijlage 1 - Uitgangspunten en ontwikkelingen die van invloed zijn op de publieke gezondheid.....	10
	Literatuur.....	13

# 1 Inleiding

## 1.1 V&VN afdeling M&G

De leden van V&VN afdeling Maatschappij & Gezondheid zijn verpleegkundigen met een HBO denk- en werkniveau en Verpleegkundig Specialisten, allen werkzaam in de Publieke Gezondheid.

De afdeling bestaat uit vier vakgroepen: Jeugdverpleegkundigen, Infectieziekte Bestrijding, Tuberculose en Seksuele Gezondheid.

NB: Niet bij de afdeling M&G aangesloten, maar wel ook behorend tot de Publieke Gezondheid en werkend vanuit het kader van de wet PG zijn: verpleegkundigen Reizigersvaccinatie, verpleegkundigen werkzaam bij Veilig Thuis en verpleegkundigen Openbare Geestelijke Gezondheidszorg.

## 1.2 Publieke Gezondheid

Publieke gezondheid is synoniem voor 'volksgezondheid', de gezondheid van het volk. Publieke gezondheidszorg is datgene dat wij als samenleving gezamenlijk doen om de condities te waarborgen waardoor mensen gezond kunnen zijn. Ongezonde leefstijl en ongezond gedrag zijn symptomen van achterliggende oorzaken, zoals: onvoldoende inkomsten om gezonde keuzes te kunnen maken, ongezonde slechte huisvesting, leven in een omgeving met slechte luchtkwaliteit (luchtvervuiling), zoönose, milieuvervuiling, laaggeleerdheid, lage gezondheidsvaardigheden, etc. De coronacrisis, de vastgelopen zorg voor jongeren (jeugdzorg, jeugd-ggz), de toenemende wachtlijsten in het algemeen, de groeiende bezorgdheid over onze ouder wordende populatie, de gevolgen van de toeslagenaffaire op gezondheid en het ontbreken van een vangnetfunctie voor vluchtelingen maken duidelijk hoe kwetsbaar de volksgezondheid is. Het aanpakken van die oorzaken is breder dan de publieke gezondheidszorg zoals we die in Nederland hebben ingericht.

In 2019 werd € 97 miljard uitgegeven aan de Nederlandse gezondheidszorg en ongeveer € 2,8 miljard aan publieke gezondheidszorg (uit nota 'Op onze gezondheid' RV&S 2023).

### 1.3 Wet Publieke Gezondheid

De wet Publieke Gezondheid schetst de randvoorwaarden en de reikwijdte van het werk in de Publieke Gezondheid. De Nederlandse gemeenten zijn verantwoordelijk voor de financiering en uitvoering van het werk. De wet Publieke Gezondheid kent een aantal basistaken, zoals infectieziekte en tbc bestrijding, die een gemeente verplicht moet laten uitvoeren door een GGD. Voor andere basistaken, zoals jeugdgezondheidszorg, reizigersvaccinatie en Veilig Thuis, hebben gemeenten beleidsvrijheid bij de keus door welke organisatie (privaat of publiek) ze die basistaken laat uitvoeren en zijn ze dus niet verplicht om dat door een GGD te laten doen.

## 2 Introductie pijlers van verpleegkundigen werkzaam in de Publieke Gezondheid: Jeugdverpleegkundigen, Infectieziekte Bestrijding, Tuberculose en Seksuele Gezondheid

De dagelijkse praktijk van verpleegkundigen werkzaam in de Publieke Gezondheid verschilt ogenschijnlijk enorm. We werken voor verschillende doelgroepen (jeugd, reizigers, mensen met (risico op) een infectieziekte), vanuit diverse organisaties (privaat en publiek), maar allemaal vanuit hetzelfde wettelijke kader van de wet Publieke Gezondheid. Als we door die verschillen heen kijken zijn er een aantal heel essentiële zaken die verpleegkundigen werkzaam in de Publieke Gezondheid gemeenschappelijk hebben. De essentie van deze verpleegkundige beroepsuitoefening laten we de revue laten passeren in zeven pijlers.

## 3 Pijler 1 - Maatschappelijke opdrachten

De Publieke Gezondheid heeft als opdracht een oplossing te bieden op een aantal maatschappelijke zorgvragen. Die opdrachten zijn o.a. :

- Zorg voor het gezond en veilig opgroeien van een nieuwe generatie.
- Bescherm de bevolking tegen infectieziekten, soa en tbc.
- Kom in actie met gezondheidszorg bij incidenten, rampen en crises.
- Zorg voor de meest kwetsbaren in de samenleving die buiten reguliere zorg vallen (Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ), Gezondheidszorg voor Asielzoekers (PGA).
- Bevorder de gezondheid van de bevolking en stimuleer een gezonde leefstijl.
- Bescherm de slachtoffers van huiselijke geweld (Forensische genees- en verpleegkunde/Veilig Thuis)

Vanuit deze maatschappelijke opdrachten is het verpleegkundige aandeel in het werk in de Publieke Gezondheid vorm gegeven. De Publieke Gezondheid heeft als opdracht om zo veel mogelijk mensen uit de desbetreffende doelgroep bereiken.

## 4 Pijler 2 - Zelfredzaamheid en zelfregie versterken

Publieke Gezondheid is collectieve preventie voor een gehele groep en zo veel mogelijk voorkomen dat zorg nodig is. Als verpleegkundigen in de Publieke Gezondheid ondersteunen we mensen die gezond zijn om zo gezond mogelijk te blijven en/of niet zieker te worden.

Als we toespitsen op onze vakgroepen:

- jeugdverpleegkundigen steunen gezinnen bij het gezond en veilig opgroeien van kinderen, helpen de (volwassen) ouders bij het gezond functioneren en jongeren bij het gezond en veilig volwassen worden.
- Infectieziekte Bestrijding, deze verpleegkundigen voorkomen de verspreiding van infectieziekten en dammen uitbraken in.
- Tuberculose verpleegkundigen sporen alle contacten van tbc patiënten op en voorzien ze van medicatie.
- Verpleegkundigen Seksuele Gezondheid stimuleren plezier en voorkomen ongewenste situaties bij seksueel verkeer.

We zijn gericht op ontzorgen, normaliseren, versterken van eigen kracht en empowerment. Onze interventies richten zich (waar mogelijk) op het behouden of verbeteren van zelfmanagement, zelfredzaamheid, zelfregie en participatie.

## 5 Pijler 3 - Collectief aanbod op maat van alle verschillende individuen

De wet Publieke Gezondheid bevat basispakketten waarin het collectieve aanbod voor elke doelgroep is vastgelegd. Dat is beschreven in een AMVB (Algemene Maatregel Van Bestuur) bij de wet PG. Een basispakket beschrijft de randvoorwaarden voor de desbetreffende doelgroep en beschrijft wat er moet gebeuren. Het basispakket stelt dus het 'WAT', maar niet het 'HOE'.

Op welke manier het basispakket uitgevoerd wordt, welke methoden en/of programma's er gebruikt worden, hoe vaak, hoe lang, etc hangt af van de ruimte die een gemeente aan een uitvoerende organisatie geeft en vervolgens hoeveel ruimte de organisatie aan de verpleegkundigen geeft. Alhoewel het aanbod collectief is, is het dus aan ons, als verpleegkundigen, de uitdaging om het aanbod aan te passen en op individueel niveau op maat aan individuele kinderen, jeugdigen, gezinnen, volwassenen met een dreigend risico, reizigers, volgens de couleur lokaal van de gemeente.

## 6 **Pijler 4 – Van individuele problemen naar collectieve oplossingen**

In de Publieke Gezondheid gaat het niet alleen om het op maat aanbieden van het collectieve aanbod, maar ook om het signaleren van nieuwe risico's en problemen en komen tot preventieve oplossingen, nieuw beleid of advies aan de beleidsmaker voor een vernieuwde collectieve aanpak.

Wat preventie betreft zitten we als jeugdverpleegkundigen, verpleegkundigen Infectieziekte Bestrijding, Tuberculose verpleegkundigen en verpleegkundigen Seksuele Gezondheid in de categorie universele preventie (hele bevolking) en geselecteerde preventie (bevolkingsgroepen met verhoog risico), en geïndiceerde preventie (mensen met beginnende klachten).

Reizigersvaccinatie is een voorbeeld, we vaccineren om er voor te zorgen dat individuele reizigers niet ziek worden, maar ook dat ze geen tropische ziekte mee terug het land innemen.

## 7 Pijler 5 – Politieke invalshoek

We doen ons werk als Jeugdverpleegkundigen en verpleegkundigen in de Infectieziektebestrijding, Tuberculose en Seksuele Gezondheid midden in de samenleving. Daar worden we vroegtijdig geconfronteerd met alle nieuwe maatschappelijke en politieke ontwikkelingen. We signaleren gezondheidsbedreigende veranderingen en passen het aanbod daar tijdig op aan, adviseren zo nodig onze werkgever en/of gemeente over passende maatregelen. Vanuit onze omgevings sensitiviteit hebben we oog voor gezondheidsachterstanden en preventie van nieuwe gezondheidsproblemen. Daarbij richten we ons op kwetsbare groepen, specifieke wijken, bepaalde gemeenten of de hele samenleving. We houden rekening met de politieke kleur van de gemeente en de cultuur van de bevolking en passen ons aanbod daarop aan. We denken daarbij aan zaken als: toenemende tweedeling, armoede, laaggeletterdheid, instroom van vluchtelingen, wantrouwen tegen medische wetenschap en vaccinaties, individualisering, gewelduitbarstingen, het verlies van maatschappelijke solidariteit, van ontbreken van bindende elementen in samenleving.

## 8 Pijler 6 – Normen en waarden van de leefwereld van onze cliënten

De omgeving waarin mensen leven, wonen, werken, hun kinderen opvoeden, naar school gaan, boodschappen doen, uitgaan, de buurt, de sociale-, en de maatschappelijke omgeving van de verschillende doelgroepen is het referentiekader voor ons handelen. We worden, als Jeugdverpleegkundigen, verpleegkundigen in de Infectieziekte Bestrijding, Tuberculose en Seksuele Gezondheid, geconfronteerd met alle snel veranderende normen- en waardepatronen zoals ze in onze maatschappij voorkomen. We respecteren ieders leefwijze, zolang die geen gevaar oplevert voor andere mensen. We hebben onze eigen professionele verantwoordelijkheid in de voortdurende veranderende maatschappelijke meningen en wegen dit ook telkens af.



## 9 Pijler 7 – Zelfstandig werken en samenwerken in het sociaal domein

Jeugdverpleegkundigen, verpleegkundigen in de Infectieziekte Bestrijding, Tuberculose en Seksuele Gezondheid werken vanuit een teamverband samen met collega verpleegkundigen, artsen-M&G en andere disciplines. Tijdens de uitvoering van het werk analyseren we zelfstandig situaties, maken we keuzes om wel of niet interventies in te zetten en dragen daarvoor ook de professionele verantwoordelijkheid. Achteraf kunnen we terugvallen op intercollegiale toetsing en feedback binnen het team, maar niet tijdens de contactmomenten zelf. Daarvoor hebben we veelal aanvullende opleidingen genoten.

Werken in Publieke Gezondheid betekent dan ook zelfstandig en zelfverantwoordelijk werken tijdens een huisbezoek, een SOA-spreekuur, een consultatiebureauzitting, een bron- en contactonderzoek, een netwerkoverleg ect. Voor een gezonde leefstijl en gezond gedrag spelen allerlei achterliggende factoren een rol, zoals opvoeding, onderwijs, veiligheid, armoede bestrijding, woonruimte, publieke voorzieningen, welzijn, werk, etc. We werken dan ook samen met een groot scala aan sectoren buiten de gezondheidszorg zoals bv. de wijkagent, de leerkracht van een school, de leerplichtambtenaar, de veiligheidsdeskundige, de sociale dienst, de schuldhulpverlening, de werkgever, de Arbodienst, de woningbouwcorporatie en de gemeente.

## Bijlage 1 – Uitgangspunten en ontwikkelingen die van invloed zijn op de publieke gezondheid

Jeugdverpleegkundigen, verpleegkundigen infectieziektebestrijding, Tuberculose en verpleegkundigen Seksuele Gezondheid leveren een bijdrage aan de kwaliteit van leven en daardoor aan de gezondheid van de Nederlandse bevolking. We maken gebruik van de volgende beleidsstukken en begrippenkader.

### **Expertise gebieden**

De vakgroepen van onze afdeling M&G hebben elk een eigen expertise gebied ontwikkeld: expertisegebied jeugdverpleegkundige, expertise gebied verpleegkundigen infectieziektebestrijding, expertisegebied Tuberculose, expertisegebied verpleegkundigen Seksuele Gezondheid. Daarin zijn de CanMedsrollen uitgewerkt voor elk eigen werkgebied.

### **Positieve Gezondheid**

We kunnen ons goed vinden in de brede benadering van gezondheid in het concept "Positieve Gezondheid" en in de nieuwe definitie van gezondheid van Machteld Huber. Uit het onderzoek van Huber blijkt overigens dat verpleegkundigen dicht bij de beleving van cliënten staan.

### **Van ZZ en GG naar MM**

Al enige tijd is het besef doorgedrongen dat we een andere koers moeten inslaan willen we de gezondheidszorg ook op langere termijn in stand kunnen houden. De Raad voor de Volksgezondheid heeft deze trend getypeerd als de overgang in het denken van Ziekte en Zorg (ZZ) naar Gezondheid en Gedrag (GG). Polder cs. hebben dit later aangevuld: met "en naar Mens en Maatschappij (MM)": Dus: van ZZ en GG naar MM. Als afdeling hebben we deze aanvulling omarmt en gebruiken die.

## **Nazorg naar Voorzorg**

Het Public Health Platform spreekt in dit verband over van Nazorg naar Voorzorg, een gezondheidszorg die in de toekomst het primaat legt bij Voorzorg (voorkomen dat mensen zorg nodig hebben: preventie) en Gemeenschapszorg (zorg in de eigen leefomgeving).

## **Triple Aim**

We zien steeds meer draagvlak ontstaan voor de Triple Aim gedachte, o.a. gepropageerd door de bijvoorbeeld het Public Health Platform, het RIVM en Guus Schrijvers.

De 3 centrale Triple Aim doelstellingen voor de toekomst zijn:

- Primair de gezondheid en gezond functioneren van de bevolking verbeteren
- Daarnaast de kwaliteit van leven en zorg verhogen
- En zodoende de vermijdbare kosten zowel binnen de gezondheidszorg als in de maatschappij laten dalen.

## **Systeemmodellen en -concepten**

We maken gebruik van het model van de Canadese minister Lalonde. Verder gebruiken we Bronfenbrenner, Caplan, het Neuman System Model, het Zonnebloemmodel van Kobussen, het balansmodel van Bakker, om situaties te analyseren en verpleegkundige interventies te bepalen.

## **Bedreiging Volksgezondheid**

De Raad voor de Volksgezondheid & Samenleving schets in de nota "Op onze gezondheid, 2023" dat ongezonde leefstijl en gedrag symptomen zijn met achterliggende oorzaken, zoals onvoldoende inkomsten, slechte huisvesting/woonomgeving, lage opleiding, laaggeleerdheid, toenemende tegenstellingen in de samenleving. Infectieziekten/zoönosen, de energiecrisis, inflatie verslechterend milieu en klimaat bedreigen de volksgezondheid.

De Raad adviseert het aanstellen van een regeringsfunctionaris die dwars door alle ministerie heen werkt en wettelijke verankering van gezondheidsdoelen ipv de vierjaarlijkse cyclus.

## **Wet Publieke Gezondheid**

### *Uitvoering verplicht door een GGD*

- Monitoren, signaleren en adviseren aan gemeente
- Gezondheidsbescherming, waaronder infectieziektebestrijding, soabestrijding, tuberculosebestrijding, medische milieukunde en technische hygiënezorg
- Publieke gezondheid bij incidenten, rampen en crises
- Toezicht houden op technische hygiënezorg, kinderopvang,
- Toezicht op uitvoering Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO)  
Verkleinen Sociaal Economische Gezondheids Verschillen (SEGV)

### *Beleidsvrijheid gemeenten bij de uitvoering :*

- Jeugdgezondheidszorg
- Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ)
- Gezondheidsbevordering en leefstijl
- Publieke Gezondheidszorg Asielzoekers (PGA)
- Wet Meldcode: Forensische geneeskunde/Veilig Thuis

## Literatuur

1. Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (2001). Professionals in de zorg, advies 99/15, den Haag
2. Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (2010). Zorg voor je gezondheid, advies 10/05, den Haag.
3. Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (2011). Preventie van welvaartsziekten, advies 11/08, den Haag.
4. Polder, J., Lucht, F. van der, & Kooiker, S. (2012). De gezondheidsepidemie, Reed Business, Amsterdam.
5. Ruwaard, D. (2012). Van Nazorg naar voorzorg, Oratie Universiteit Maastricht.
6. Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (2012). Regie aan de poort, advies 12/07, den Haag.
7. Kaljouw, M. en Viet, K. van (2015). Naar nieuwe zorg en zorgberoepen: de Contouren, Zorginstituut Nederland.
8. Berwick, D. ea. (2008). The Triple Aim: Care, Health, And Cost, Health Affairs, 27, no.3 (2008):759
9. Raad voor de Volksgezondheid & Samenleving (2023) Op onze Gezondheid 2023